

Miðvikudaginn 14. júní 1933.

Nr. 61/1931. **H/f Kveldúlfur** (Jón Ásbjörnsson)

gegn

Landsbanka Íslands og gagnsök

(Th. B. Líndal).

Kaupandi fiskjar, er veðsettur var samkv. l. nr. 34/1927, eigi talinn skaðabótaskyldur gagnvart veðhafa.

Dómur gestaréttar Reykjavíkur 6. apríl 1932: Stefnður, h. f. Kveldúlfur, á að vera sýkn af kröfum stefnanda, Landsbanka Íslands, í máli þessu.

Málskostnaður falli niður.

Dómur hæstaréttar.

Aðaláfrýjandi hefir krafizt staðfestingar á hinum áfrýjaða dómi og málskostnaðar fyrir hæstarétti. Gagnáfrýjandi hefir þar á móti krafizt breytinga á dóminum á þá leið, *aðallega* að aðaláfrýjandi verði dæmdur til að greiða honum kr. 210961,89 með 6% ársvöxtum frá 30. júní 1931 til greiðsludags, en til vara kr. 181961,89 með sömu vöxtum, og *til þrautavara ýmsar* lægri upphæðir.

Auk þess hefir gagnáfrýjandi krafizt málskostnaðar bæði í héraði og fyrir hæstarétti.

Gagnáfrýjandi höfðaði áður, eins og segir í hinum áfrýjaða dómi, f. h. þrotabús Þórðar Flygenrings, mál gegn aðaláfrýjanda til riptingar samkvæmt gjaldþrotaskiptalögunum á skuldagreiðslum Þórðar til aðaláfrýjanda á árinu 1930. Í máli því lagði gagnáfrýjandi til grundvallar reikninga aðaláfrýjanda um viðskipti hans og Þórðar. Í þessu felst engin viðurkenning um það, að gagnáfrýjandi eigi enga kröfu á hendur aðaláfrýjanda

í sambandi við þau skipti eftir almennum skaðabóta-
reglum.

Upplýst er í málinu, að það hafi verið venja, að veðsalar ráðstöfuðu fiski, veðsettum samkvæmt lögum nr. 34/1927 án nokkurra afskipta veðhafa og að kaupendur slíks fisks hafi venjulega greitt andvirði hans til veðsala án nokkurra athugasemda af hálfu veðhafa. Samkvæmt þeirri venju gat það, að aðaláfrýjandi greiddi andvirði fisksins til seljanda, Þórðar Flygenrings, jafnvel þótt aðaláfrýjandi hefði vitað um veðsetningu fisksins eða haft ástæðu til að ætla hann veðsettan, ekki bakað honum skaðabótaskyldu gagnvart gagnáfrýjanda, nema aðaláfrýjandi hefði vitað eða að minnsta kosti haft fulla ástæðu til að ætla, að veðsali seldi fiskinn og tæki við eða ráðstafaði andvirði hans með þeim ásetningi að gera veðhafa þar með tjón. En í málinu brestur sönnur fyrir því að fyrirsvarsmenn áfrýjanda hafi haft vitund um eða ástæðu til að ætla nokkuð slíkt.

Með þessum athugasemdum og að öðru leyti með skírskotun til greinargerðar hins áfrýjaða dóms þykir mega staðfesta hann.

Eftir þessum málalokum þykir rétt að dæma gagnáfrýjanda til að greiða aðaláfrýjanda 500 kr. í málskostnað fyrir hæstarétti.

Því dæmist rétt vera:

Hinn áfrýjaði dómur á að vera óraskaður. Gagnáfrýjandi, Landsbanki Íslands, greiði aðaláfrýjanda, h. f. Kveldúlfi, 500 krónur í málskostnað fyrir hæstarétti, að viðlagðri aðför að lögum.

Forsendur hins áfrýjaða dóms hljóða svo:

Á fyrra missiri ársins 1930 fékk Þórður útgerðarmaður Flyngenring í Hafnarfirði lán bæði hjá stefnanda þessa máls Landsbanka Íslands, og hjá Útvegsbanka Íslands h. f. til útgerðar 4 línuveiðiskipa á vetrar og vorvertið sama ár. Lán þessi voru víxillán og tryggð með 1. veðrétti og sjálfsvörzluveði í stórfiski af veiddum og óveiddum afla sömu skipa á nefndu tímabili, og í tryggingarbréfum fyrir víxillánunum var það tekið fram, að hinn veðsetti stórfiskur væri eða yrði lagður upp og verkaður á fiskverkuunarstöð veðsala í Hafnarfirði. Annars er veðsetningin rituð á eyðublöð fyrir tryggingarbréf með veði í fasteign.

Veðbréf Landsbankans voru eftir útgáfudegi, veði, gjalddaga víxils og víxilupphæð, sem hér segir:

1.	2¼. '30	800 skpd.	2½. '30	48 þús. kr.
2.	¾. '30	400 —	2¾. '30	24 — —
3.	¾. '30	500 —	2¾. '30	30 — —
4.	1½. '30	200 —	1¾. '30	12 — —
5.	1½. '30	200 —	1¾. '30	12 — —
6.	2¾. '30	1000 —	2½. '30	60 — —
7.	¼. '30	800 —	3¼. '30	48 — —
8.	¾. '30	500 —	¾. '30	30 — —
9.	2¾. '30	650 —	2¾ ₁₀ . '30	39 — —
5050 skpd.			303 þús. kr.	

Hin fyrstnefndu 8 veðbréf voru fyrirfram innrituð til þinglýsingar 11. og 12. apríl, en hið 9. þann 23. maí.

Bréf Útvegsbankans voru 4, sem hér segir:

1.	2¾. '30	500 skpd.	2¾ ₁₀ . '30	30 þús. kr.
2.	¾. '30	500 —	¾ ₁ . '30	30 — —
3.	1¾. '30	500 —	1¾ ₁₀ . '30	30 — —
4.	2¾. '30	500 —	1¾. '30	30 — —
2000 skpd.			120 þús. kr.	

Þessi bréf voru fyrirfram innrituð til þinglýsingar, tvö 23. maí, eitt 24. maí og eitt 10. júní.

Samkv. 1., 3. og 5. tryggingarbréfi Landsbankans er sá afli óveiddur, sem veðsettur er; samkv. bréfi nr. 4. veiddur, bréfum nr. 6—9 sumpart veiddur, sumpart óveiddur, en bréf nr. 2 hefir ekki verið lagt fram.

Þau 5050 skpd. sem veðsett voru Landsbankanum áttu að

vera af fyrsta afla skipanna og hafði sá banki forgangsrétt að aflanum á undan veði Útvegsbankans, sem allt var óaflað þegar veðsetningin fór fram, nema skv. 4. veðbréfi þess banka; eru þau 500 skpd. sem þar eru veðsett sögð þá vera til geymslu og verkunar á fiskverkunarstöð veðsala.

Með þessum hætti hafði veðsali veðsett samtals 7050 skpd. af stórfiski og fengið gegn þessari tryggingu lánaðar kr. 423 þús. sem svarar til 60 kr. út á hvert skpd., en af þessu veðsetta stórfiskmagni aflaðist aðeins eftir því sem næst verður komist, um 4 þús. skpd. Og er fram undir haustið leið og víxlarnir féllu og voru fallnir í gjalddaga en greiðsla brást, tóku nefndir veðhafar að grenslast eftir veðum sínum og komust þá að raun um, að meginíð af hinum veðsetta stórfiski hafði veðsali þegar selt og ráðstafað andvirðinu að mestu leyti til annara en veðhafanna. Kærðu þeir þá veðsala og var bú hans nærri samtímis tekið til gjaldþrotaskipta og hann sjálfur settur undir sakamálarannsókn. Upp í fiskveð sín hafði Útvegsbankinn ekkert fengið greitt, en stefnandi kvað sig hafa fengið og hafa von um að fá greiddar samtals kr. 95401,15 og telja því veðhafarnir sannanlegt tjón sitt vera kr. 327598,85 að frádregnum þeim hundraðshluta er þrotabú veðsala kann að gefa, sem eftir því sem upplýst er í málinu nemur sáralitlu eða jafnvel engu. — Tjón þetta telja veðhafarnir sig hafa beðið við það, að veðinu var ráðstafað á ólög-mætan hátt og telja rétt að beina skaðabótakröfum sínum út af þessu gegn kaupendum hins veðsetta fiskjar, en einn af þeim var stefndur í þessu máli, hlutafélagið Kveldúlfur.

Samkvæmt bókum stefnds hefir hann keypt af Þórði Flygenring árið 1930 samtals 3516,6 skipd. fiskjar fyrir alls 319316,21 þar af 2128,908 skipd. af stórfiski fyrir kr. 210,961,89. Stefndandi telur, að framkvæmdarstjórar stefnds hafi vitað eða átt að vita, að fiskurinn var veðsettur og að þeir með ráðstöfun sinni á andvirðinu hafi hlotið að vita og átt að vita, að því var ekki varið til veðhafanna og að þeir með því að greiða andvirðið á þann hátt, sem gert var, hafi brotið gegn skyldum þeim, sem lög landsins og reglur viðskiptalífsins leggi þeim á herðar, er þeir ekki einu sinni gerðu veðhöfunum aðvart. Telur stefndandi því, að stefndur, bæði samkv. almennum reglum og einnig vegna hinna sérstöku atvika, er voru fyrir

hendi, beri ábyrgð á tjóni því, sem veðhafar fiskjarins urðu fyrir, en stefnandi hefir fengið framseldar kröfur Útvegsbankans í þessu efni. En þar sem stefndur keypti ekki allan hinn veðsetta fisk og auk þess ekki unnt að vita hve mikið af honum var blandað saman við annan óveðsettan fisk, þá miðar stefnandi kröfu sína gegn stefndum við andvirði það sem stefndur telur sig hafa greitt fyrir stórfisk keyptan af Þórði Flygenring árið 1930, sem sé kr. 210961,89 og krefst stefnandi, að stjórn hins stefnda félags, h. f. Kveldúlfur, verði dæmt fyrir þess hönd. til að greiða sér nefnda upphæð ásamt 6% ársvöxtum frá stefnudegi 30. júní f. á. til greiðsludags og málskostnaðar að skaðlausu, allt gegn framsali á rétti til hlutfallslegs dividende úr þb. Þórðar Flygenring af hinni umstefndu upphæð, sem lýst hefir verið í búið. Við fyrirtekt málsins 1. júlí s. l. var sátt reynd milli málsaðilja, en árangurslaust.

Stefndur hefir krafizt algerðrar sýknu og sér dæmdan málskostnað eftir mati réttarins. Hin fyrsta varnarástæða stefnds er sú, að kröfurnar í þessu máli brjóti í bága við og geti ekki samrýmst kröfum, sem stefnandi í umboði þrotabús Þórðar Flygenrings, samkvæmt ályktun skiptafundar í búinu, hefir gert á hendur stefndum í máli höfðuðu gegn honum fyrir gestarétti Hafnafjarðarkaupstaðar með stefnu dags. 16. febr. f. á. En í því máli, sem höfðuð er til riftingar ýmsum gerningum og greiðslum framförnunum á milli Þ. Flygenrings og h. f. Kveldúlfs er þess krafist, að h. f. Kveldúlfur verði dæmdur til að greiða Landsbanka Íslands f. h. þrotabúsins kr. 104990,77 ásamt vöxtum, en um þessa upphæð hafði Þ. Fl. lækkað skuld sína við h. f. Kveldúlf á árinu 1930, með því að skuldin nam í ársbyrjun kr. 137674,46, en á gjaldþrotadegi kr. 32683,71. Segir stefndur, að ef kröfurnar í báðum málunum yrðu teknar til greina þá leiddi það til þess, að hann yrði að tvíborga allan stórfiskinn og þríborga sumt. En kröfurnar geti ekki samrýmst vegna þess, að krafan í fyrra málinu byggist á því, að stefndur hafi í raun og veru fengið nokkurn hluta fiskjarins upp í skuld og að skuld Þ. Fl. við hann hafi lækkað um kr. 104990,77 á árinu. En ef stefndur yrði dæmdur til að greiða umkrafða upphæð til stefnanda í máli því, er hér liggur fyrir, þá hefði skuld Þ. Fl. ekki lækkað heldur hækkað um nærfellt 106 þús.

kr. (210961,89 ÷ 104990,77). Heldur stefndur því fram, að Landsbankinn hafi með kröfu sinni f. h. þrotabúsins í fyrra málinu viðurkennt, að um reella skuldalækkun hafi verið að ræða og þannig fyrirgert rétti sínum til þess að koma fram með kröfu þá, er hann ber fram nú hér fyrir réttinum. Stefnandi tekur hinsvegar fram gagnvart þessari sýknuástæðu stefnds, að málsaðiljar séu ekki hinir sömu í báðum málunum, því að í fyrra málinu sé hann aðeins umboðsmaður búsins, að málsefni séu ekki hin sömu, í fyrra málinu um andvirði ýmsra vara, peningagreiðslu og óveðsettan fisk, en í þessu máli aðeins um andvirði veðsetts fiskjar, að grundvöllur málanna sé ekki hinn sami, hið fyrra riftingarmál byggt á sérreglum gjaldþrotaskiptalaganna, en hér að ræða um skaðabótamál út af röskun veðréttarins, sem stefnandi hafði í stórfiskinum.

Nú nam verðmæti þess, sem Þ. Fl. hafði greitt inn í viðskiptareikning sinn við stefndan kr. 247138,94 auk andvirðis hins veðsetta stórfiskjar, eða samtals kr. 458100,83. Hvað af þessum verðmætum hafi gengið sérstaklega til lækkunar skuld Þ. Fl. við stefndan mun torvelt að segja með vissu, en það er hinsvegar ljóst, að riftingarmálið og skaðabótamálið, sem hér liggur fyrir, eru í rauninni alveg óskyld mál og fara saman aðeins að svo miklu leyti sem það sannaðist, að andvirði stórfiskjarins hefði sérstaklega gengið til lækkunar skuldinni og ef búið ynni riftingarmálið þá ætti sá hluti andvirðis stórfiskjarins að ganga til stefnanda þessa máls, en ekki til búsins og kæmi þá sú fúlga til frádráttar dómkröfunni í þessu máli, ef stefndur yrði dæmdur til að greiða hana. Stefnandi þessa máls þykir og ekki eiga að vera bundinn af ákvörðunum búsins um rekstur riftingarmálsins á þann veg, að honum sé ekki leyfilegt að leita réttar síns gegn stefndum um sitt eigið sérstaka hagsmunamál, sem hann hafði sem veðhafi í nokkrum hluta þeirrar vöru, sem Þ. Fl. seldi stefndum. Þá þykir ekki heldur stefnandi bundinn í þessu máli af sóknaraðferð þeirri, er hann beitir fyrir hönd búsins í hinu málinu. — Samkv. því, sem hér að framan hefir verið rakið þykir sýkna stefnds ekki vera byggð á þessari varnarástæðu.

Skal þá vikið ítarlegar en áður er greint, að rökum stefnanda fyrir kröfu sinni á hendur stefndum.

Stefnandi tekur það fyrst fram, að veðrétturinn hafi verið stofnaður á löglegan hátt og því verndaður á þann hátt sem lög landsins geta verndað slíkan rétt, en að veðréttur peningastofnana landsins njóti fráberrar verndar löggjafans og séu meðal annars sett sérstök lög í þeim tilgangi, lög nr. 34/1927, um fiskveðin, enda sé meginhluti veltufjár þjóðarinnar lánaður gegn slíkum tryggingum og léleg vernd veðréttarins geti því valdið peningastofnunum landsins miklu tjóni. Segir stefnandi, að vegna þessara sérstöku ástæðna verði að meta vernd veðréttarins á alveg sjálfstæðan hátt án tillita til þess, sem annars staðar gildi og það þótt samkvæmt svipuðum lögum sé, en lögin um fiskveð marki það spor í sögu þessa veðréttar að um hann geti ekki að fullu gilt það, sem annars kynni að vera talið gilda um veðrétt hér á landi, og að samkv. því sem ætla verði um tilgang og ákvæði laga um þetta efni og með hliðsjón af ástandi því sem ríkir hér, sé sá sem veðsett hefir peningastofnun fisk á þann hátt, sem hér var gert, hvorki „kompetent“ né „legitimeraður“ til þess að taka við andvirðinu með þeirri verkun að greiðandi verði laus ef andvirðinu er ekki varið til greiðslu veðsins. Telur stefnandi að á kaupanda hvíli bæði gagnvart veðhafanum og þjóðfélaginu „positiv“ skylda til sérstakrar aðgæzlu og varfærni vegna þess að hér sé um að ræða „kreditbasis“ aðalatvinnuvegar landsmanna sem þjóðinni sé lífsnauðsyn á, að verndaður sé vel. Stefnandi kannast við, að hér sé að ræða um veð í heildarsafni vöru og að veðsali hafi haft heimild til að selja, en úr því hann skilaði ekki andvirðinu til veðhafans hafi hann átt aðgang að veðinu svo lengi sem það var til hér á landi. En stefndur hafi með stórkostlegu gáleysi eyðilaggt veðrétt stefnanda og beri honum því að bæta stefnanda það tjón, sem af þessu atferli hlaut. En hann heldur því fram, að fiskveð njóti sérstakrar og ríkari verndar en venjulegt lausafjárveð, og þessi ríkari vernd sé fólgin í því, að þar sem sérgreining hins veðsetta sé engin, þá sé ekki um að ræða rétt yfir neinum ákveðnum hlutum, og því ekki um eiginlegan veðrétt, heldur sérstaklega verndan á kröfurétt lánveitandans á hendur veðsalanum og þegar einhver kaupir fisk, sem slík bönd hvíla á og sá hinn sami veit og er skyldugur til að vita hvernig á stendur,

þá takist hann um leið á hendur að uppfylla kvöðina, sem á fiskinum hvílir, og með viðtökunni taki hann á sig skuldina, verði skuldari í stað hins upphaflega veðsala á sama hátt og sá, er taki við veðsettum hlut, takist slíkar skyldur á herðar. Munurinn liggi í því, að venjulega heimti veðhafi hlutinn sjálfan, en hér eignist hann kröfurétt á kaupandann sem því aðeins geti orðið laus að hann greiði lánveitandanum, en þó að sjálfsögðu aldrei meir en andvirði vörunnar sjálfrar. Auk þess, sem stefndur sé samkv. þessu skyldur til að greiða hina umstefndu upphæð sé skylda hans ennþá rikari fyrir það, að framkvæmdarstjórar h. f. Kveldúlfs hafi hlotið að vita um hágan hag veðsala og mátt vita misfelli hans um ráðstöfun fiskandvirðisins.

Gagnvart þeim rökum, sem framflutt eru frá hlið stefnanda og nú var lýst, neitar stefndur því eindregið, að hann hafi vitað að fiskurinn var veðsettur og mótmælir því, að honum hafi borið að vita þetta. Að visu hafi verið þinglesið veð á sumu á stórfiskinum, er hann var afhentur, en þess sé ekki unnt að krefjast, að hann athugaði þetta, því að sú venja hafi aldrei komist á, að heimta veðbókarvottorð um fisk, er hann er keyptur og þess munu engin dæmi finnast, að slíkt hafi verið gert. Kaupanda eigi að vera óhætt að treysta því, að seljandi hafi réttar heimildir á vöru sinni. Handhöfn vörunnar ein út af fyrir sig eigi að vera nægjanleg „legitimatío“ til að selja hana og veita andvirðinu móttöku svo fullgilt sé og veðrétturinn sé fallinn niður með sölu vörunnar. Það sé ósamrýmanlegt almennum verzlunarviðskiptum um markaðsvöru, sem framleidd er og ætluð til útflutnings að krefjast veðbókarvottorðs um slíka vöru, enda litið á slíkum veðbókarvottorðum að græða, þar sem útgerðarmenn geti haft jöfnum höndum á boðstíólum veðbundinn og óveðbundinn fisk, sem þeir hafi keypt af öðrum. Veðhafar verða að byggja traust sitt á heiðarleik veðsala, sem og að hafa trúnaðarmenn í verstöðum, sem liti eftir fiskafhendingu þeirra manna, sem veðsett hafa afla sinn. Annars mótmælir stefndur því, að þinglýsing veðsins skipti nokkru máli um úrslit þessa máls, þar sem hér sé ekki að ræða um viðurkenning veðréttarins, þar sem fiskurinn er fluttur úr landi. Hér sé aðeins að ræða um

venjulega skaðabótakröfu, en skilyrði fyrir skaðabótaskyldu séu ekki fyrir hendi, þar sem stefndum hafi verið ókunnugt um, að fiskurinn væri veðsettur, ekki aðeins þegar hann keypti fiskinn heldur og þegar hann seldi hann aftur og sendi út. Um aðvörun til stefnanda vegna fiskkaupa þessara geti þegar af þeirri ástæðu ekki verið að ræða. Þá neitar stefndur því, að fiskveð bankanna njóti sérstakrar verndar umfram sjálfsvörzluveð í lausafé heldur njóti það sömu verndar og annað veð skv. 4. grein veðlaganna. Ennfremur neitar stefndur því, að honum beri nokkur skylda til að vera á verði fyrir bankanna hönd um verndan fiskveða, bankarnir eigi vitanlega sjálfir að sjá um mál sín og hafa eftirlit með viðskiptamönnum sínum. Þá heldur stefndur því fram ómótmælt af stefnanda, að frá því að fiskveð voru lögleidd o. a. m. k. fram að gjaldþroti Þ. Fl. hafi það verið ófrávikjanleg venja, sem hafi viðgengizt með vitund bankanna og algerlega óátalið af þeim, að andvirði veðsetts fiskjar hafi verið greitt beint til seljanda og hafi bankarnir því lagt fullt samþykki sitt á það fyrirkomulag.

Til vara eða þrautavara, eins og stefndur orðar það, krefst hann að skaðabótakrafan verði einungis miðuð við þann stórfisk, sem hann keypti af Þ. Fl. eftir 11. apríl 1930 og þegar frá sé dregið það af andvirði þess fiskjar, sem stefnanda hafi verið greitt af Þ. Fl. geti krafan ekki numið meira en kr. 66.185.92.

Út af skoðunum þeim, sem haldið hefir verið fram af málsaðiljum og getið er hér á undan, um hversu viðtæka, sterka og sérstaka réttarvernd veðréttur í fiskafli nýtur samkv. lögum nr. 34/1927, þykir nauðsyn að athuga nokkuð nánar um þetta atriði almennt bæði með og án tillits til þessa máls, er hér liggur fyrir til úrlausnar.

Báðir aðiljar eru sammála um það, sem og er rétt, að umræddur veðréttur hafi verið sjálfsvörzluveð í svonefndu heildarsafni (hypotheca universitatis). Þessi tegund veðsetningar, sem sérstæð var bönnuð með öllu með veðlögum frá 1887, með þeirri undantekningu, sem um ræðir í 4. gr., var alla tíð meðan hún tíðkaðist talin sama eðlis og njóta sömu réttarverndar og hið almenna sjálfsvörzluveð í lausafé, það er í öllu, er maður átti og eignaðist, sem einnig var alveg afnumið með sömu lögum, og

voru þessi ákvæði tekin upp úr og sniðin eftir samskonar fyrirmælum í gjaldþrotalögunum dönsku frá 1872. Báðir þessir veðsetningarmátar, sem mjög voru tíðkaðir á fyrri hluta 19. aldar í Noregi og Danmörku, þóttu svo skaðlegir fyrir heilbrigt viðskiptalíf, að í hinu siðarnefnda landi var fyrir og um 1840 mjög um það rætt að banna þá með öllu, en úr því varð þó ekki, fyrr en 1872, heldur var með lögunum frá 28. júlí 1841 sett sérstök ákvæði um stofnun þeirra, sem og um sjálfsvörzluveð í einstökum lausafjármunum. Sjálfsvörzluveð í heildsafni notuðu einkum atvinnurekendur, kaupmenn og verksmiðjueigendur, sem veðsettu í óaðgreindri heild vörubirgðir sínar. Alviðurkennd forsenda slíkrar veðsetningar var það, að veðsali þrátt fyrir veðsetninguna hefði óheftan ráðstöfunarrétt á vörum sínum gagnvart þriðja manni, seldi þær sjálfur og veitti andvirðinu móttöku. Að jafnaði voru birgðirnar endurnýjaðar með innkaupum eða framleiðslu, sem kom í hins selda stað, en þótt veðsali gengi á birgðirnar án þess að halda veðinu við eða leysa það af og kæmist síðan í þrot, átti veðhafi aðeins forgöngurétt til greiðslu af þeim veðsettu birgðum, sem eftir voru í vörzlum skuldunauts, en gegn kaupnautum gjaldþrota því aðeins kröfu, að þeir væru meðsekir gjaldþrota um að láta veðhafa missa andvirðisins til greiðslu veðsins, vitund þeirra um veðsetninguna var ekki nægileg, heldur þurfti meðsekt þeirra til. — Það verður ekki fundið, að sjálfsvörzluveð í heildarsafni, sem heimilað er í 4. gr. veðlaganna, lúti öðrum reglum en hér hefir verið sagt. Lánsdrottinn getur auðvitað lagt höft á, að leiguliði fari sjálfur með búsafurðir sínar á markað, en ef leiguliði hefir þær sjálfur á boðstólum verður þess ekki krafizt af kaupanda, að hann rannsaki fyrst, hvort afurðirnar eru veðsettar og ef svo reynist, að hann siðar þurfi að heimta skilríki fyrir, að leiguliði megi taka við andvirðinu, til þess að losna við endurkröfu af hálfu lánardrottins, ef leiguliði misfer með andvirðið.

Þá kemur til athugunar, hvort innihald og vernd veðréttar samkv. lögunum 34/1927, er með öðrum hætti. Af undirbúningi og ástæðum frumvarpsins til laganna verður það ekki ráðið. Af umræðum um frumvarpið á Alþingi ekki heldur og eftir innihaldi sínu eru lögin önnur und-

antekning frá hanninu um sjálfsvörzluveð í heildarsafni og hliðstæð þeirri, sem fyrir var. Með lögnum er bönkum og sparisjóðum, sem fé lána il útgerðar, gefin heimild til að tryggja sér forgöngurétt framar öðrum almennum kröfuhöfum í afla útgerðarmanns. Með þessi nýmæli í lögum var í rauninni horfið langt aftur í tímann og heimiluð veðsetningaraðferð, sem fyrri tíma reynsla hafði dæmt óhafandi, en tildrög máls þessa sýna það svo berlega sem vera má, að hin stutta nýja reynsla af þessu fyrirkomulagi er ekki glæsilegri en fyrrum. Og af lögnum nr. 34/1927 verður það ekki ráðið, að fiskveð þessi njóti nokkurrar annarar eða fráberrar verndar frá því, sem áður var. Lögin hafa verið framkvæmd þannig, að veðsali fer með veðið sem óhefta eign sína gagnvart kaupendum, selur vöruna og ráðstafar andvirðinu. Með þessum hætti er veðsali umboðsmaður veðhafa um að koma veðinu í peninga og þar sem þetta er hin almenna regla virðist það ekki skipta máli, hvort veðsetningin er kaupanda kunn eða ekki. Veðsetningin er mál milli veðsala og veðhafa og leggur kaupanda vörunnar enga sérstaka skyldu á herðar, þar á meðal ekki þá, að hann megi ekki flytja hinn keypta fisk úr landi án þess að baka sér bótaskyldu gagnvart veðhafa, nema hann hafi gert honum aðvart áður eða fullvissað sig um, að veðsali hafi fullnægt skuldbindingum sínum vegna veðsins. En ef veðsetningin er kaupanda kunn og hann sér eða á að sjá, að veðsali fer út fyrir umboð sitt með atferli sínu gagnvart veðhafa, getur kaupandi orðið veðhafa skaðabótaskyldur samkv. almennum skaðabótaðreglum.

Þótt telja mætti, eftir því sem fyrir liggur í málinu, að stefndur eða sá af framkvæmdarstjórunum h.f. Kveldúlfs, sem einkum sýslaði um fiskkaupin af Þ. Fl., hefði hlotið að vita, að hann ræki ekki útgerð sína árið 1930 án þess að setja meira eða minna af aflanum að veði fyrir rekstrarlánunum, þá verður það ekki sagt, að ráðstöfun seljanda á fiskandvirðinu þyrfti að vekja hjá stefndum grunsemd um það, að veðsali hefði svik í frammi gegn veðhafanum. Af þeim rökum 319 þús. kr., sem andvirði alls fiskjarans nam, greiddi stefndur röskar 116 þús. kr. í peningum seljanda sjálfum; símsendi röskar 164 þús. eftir ráðstöfun seljanda til banka í Englandi, sem gat verið í

samráði við veðhafa eins og stefndur tekur fram, og loks má telja, að röskar 38 þús. af fiskandvirðinu hafi gengið upp í skuld við stefndan. En þegar nú hér við bætist, að gegn eindregnum mótmælum stefnds, verður að telja það ósannað, að hann hafi vitað um veðsetninguna, verður skv. því, sem áður hefir verið sagt, að sýkna stefndan að öllu leyti af skaðabótakröfu stefnanda í þessu máli. Um vara eða þrautavarakröfu stefnds er því ekki þörf að ræða.

Eftir atvikum þykir rétt að málskostnaður falli niður.

Föstudaginn 16. júní 1933.

Nr. 45/1932. **Ó. Ellingsen** (Th. B. Lindal)

gegn

bæjarstjórn Reykjavíkur

(Guðm. Ólafsson).

Útsvarsmál.

Úrskurður fógetaréttar Reykjavíkur 7. febr. 1931: Hin umbeðna lögtaksgerð á fram að fara á ábyrgð gerðarbeiðanda.

Dómur hæstaréttar.

Við niðurjöfnun útsvara í Reykjavík árið 1929 var áfrýjanda gert að greiða 10500 kr. í útsvar. Áfrýjandi telur að útsvarslögin frá 15. júní 1926 og skattstigi sá og reglur þær, er niðurjöfnunarnefnd Reykjavíkur hafði samkvæmt þeim sett sér um niðurjöfnun útsvaranna, hafi verið brotin með því að leggja svo hátt útsvar á sig. Kærði hann útsvarið fyrst til niðurjöfnunarnefndar en árangurslaust, og síðar til yfirskattanefndar, er færði útsvarsupphæðina niður í kr. 9400. Þessum úrskurði vildi áfrýjandi heldur eigi hlíta, og skaut hann honum því til atvinnumálaráðuneytisins og krafð-